

ЗНАЧЕННЯ ВИЛУЧЕНОЇ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ СЛІДОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ДОКАЗУВАННІ ВИНИ ОСОБИ

У статті розглядається значення слідової інформації, вилученої під час огляду місця події, у процесі доказування вини особи у кримінальному провадженні. Аналізуються теоретичні та практичні аспекти проведення огляду, види слідів, їх ідентифікаційна, інформаційна та викривальна функції. Особлива увага приділяється ролі огляду у випадках насильницької смерті, зокрема в контексті отримання первинної доказової інформації та ідентифікації підозрюваного. Наголошується на необхідності своєчасного, методичного та професійного підходу до фіксації та дослідження слідів, що мають доказове значення.

Ключові слова: кримінальне провадження, огляд місця події, слідова інформація, докази, криміналістика, ідентифікація, тактика слідчих дій, доказування вини.

У кримінальному провадженні ключову роль відіграє забезпечення повного, об'єктивного та неупередженого дослідження обставин вчиненого кримінального правопорушення. Одним із найбільш важливих етапів досудового розслідування є огляд місця події, під час якого здійснюється виявлення, фіксація та вилучення слідової інформації. Сліди, залишені на місці події, є своєрідним «мовчазним свідком» злочину, що дозволяє відтворити механізм його вчинення, визначити коло причетних осіб, а також підтвердити або спростувати версії сторін.

Вилучена слідова інформація має особливу доказову цінність, адже вона зазвичай утворюється безпосередньо в момент або одразу після вчинення кримінального правопорушення. Її аналіз у поєднанні з іншими доказами має вирішальне значення для встановлення вини особи. Саме тому дослідження питання значення слідової інформації у процесі доказування набуває теоретичної і практичної актуальності.

Криміналістичним та процесуальним питанням проведення огляду місця події у різні роки присвячено велику кількість робіт вітчизняних та зарубіжних учених: В. Д. Арсеньєв, О. Я. Баєв, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, І. Є. Биховський, М. С. Бокаріус, А. Ф. Волобуєв, В. І. Громов, М. І. Єнікєєв, Г. Ю. Жирний, В. А. Журавель, Ю. І. Личенко, Н. І. Клименко, В. О. Коновалова, І. А. Матусевич, Б. Я. К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько, І. М. Якимов та ін.

Огляд — це слідча (розшукова) дія, яка полягає у безпосередньому сприйнятті об'єктів навколишнього середовища, речей, документів, осіб або трупів з метою виявлення слідів кримінального правопорушення, а також встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Огляд місця події є невідкладною, першочерговою слідчою (розшуковою) дією, від своєчасного та ефективного проведення якої може істотно залежати увесь подальший хід розслідування кримінального правопорушення.

Відповідно до ч. 1 ст. 237 КПК України огляд проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Відтак, у кожному випадку проведення огляду місця події повинна оцінюватися його доцільність та своєчасність, з урахуванням усіх обставин кримінального правопорушення, кримінального провадження, умов на час проведення огляду. Принципами огляду місця події також є: 1) своєчасність (невідкладність); 2) об'єктивність і повнота; 3) активність; 4) методичність (планованість, послідовність); 5) застосування науково-технічних засобів; 6) єдине керівництво [1, с. 277–278; 2, с. 160–161].

Крім цього, варто наголосити, що огляд місця події — це єдина слідча (розшукова) дія, яка може проводитися до моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Огляд місця події є одним з найперших і найважливіших етапів досудового розслідування, адже саме на цьому етапі формується первинна доказова база. Вилучена слідова інформація, зокрема сліди рук, ніг, біологічні зразки, предмети, що містять ознаки злочину, а також цифрові або інші сліди, може мати вирішальне значення для встановлення фактичних обставин вчиненого кримінального правопорушення.

Слідова інформація виконує низку важливих функцій у процесі доказування, а саме: ідентифікаційну — дозволяє встановити особу правопорушника шляхом порівняння слідів із зразками, отриманими в ході розслідування; інформаційну — допомагає слідчому відтворити механізм вчинення злочину, визначити послідовність дій особи, виявити інші джерела доказів; викривальну — підтверджує або спростовує причетність підозрюваного до вчинення злочину, особливо коли є розбіжності між показаннями та фактичними обставинами [2, с. 113].

Значення цієї інформації особливо зростає у випадках, коли свідчення очевидців відсутні або є суперечливими, а також коли підозрюваний заперечує свою вину. Саме тому належна фіксація, вилучення, збереження та дослідження слідів на місці події є критично важливими для ефективного доказування. Неправильне проведення огляду або порушення процесуальних вимог під час вилучення доказів може призвести до їх втрати або визнання недопустимими у суді. Тому якість та професійний рівень дій слідчого на місці події прямо впливають на кінцевий результат кримінального провадження [3, с. 173].

Під час огляду місця події, особливо у випадках умисного вбивства, отримується значна частина первинної доказової інформації, яка в подальшому відіграє ключову роль у кримінальному провадженні та безпосередньо впливає на встановлення вини особи.

Наприклад, якщо на місці події виявлено тіло людини, першим завданням слідчого є встановлення причин смерті та з'ясування, чи мало місце кримінальне правопорушення. У разі виявлення ознак насильницької смерті — зокрема вогнепального поранення — слідчі дії фокусуються на пошуку матеріальних слідів, таких як гільзи, кулі, сліди крові, зброя або інші предмети, що можуть бути пов'язані з подією. Виявлення гільз поблизу тіла дозволяє провести експертне дослідження, в ході якого встановлюється тип зброї, з якої був здійснений постріл. Надалі, використовуючи бази даних щодо зареєстрованої вогнепальної зброї, можна визначити осіб, на яких зареєстрована зброя відповідного калібру в конкретному регіоні. Це, у свою чергу, дає змогу сформувати коло можливих підозрюваних і, шляхом проведення подальших слідчих (розшукових) дій, вийти безпосередньо на особу, яка могла вчинити злочин.

Огляд трупа є невід'ємною складовою огляду місця події у випадках, коли мало місце насильницьке чи раптове ненасильницьке припинення життя особи. Метою цієї слідчої дії є встановлення причин смерті, часу її настання, а також обставин, які можуть свідчити про злочинне посягання. На початковому етапі здійснюється загальний огляд, під час якого фіксується поза, в якій знаходиться тіло, положення кінцівок, загальний зовнішній стан. Важливу інформацію можуть дати п'яті та взуття — за наявності слідів волочіння або механічних пошкоджень можна припустити, чи тіло було переміщене. Особливу увагу приділяють типу поранень, зокрема кульовим: за їх наявності огляд дозволяє зробити первинні висновки про відстань пострілу та напрям кулі. Якщо особа загинула від переохолодження, її тіло зазвичай набуває пози ембріона, через природне бажання зберегти тепло. У випадках агонії, як-от під час вбивства, фіксується так звана «поза боксера», яка виникає внаслідок скорочення м'язів під впливом високої температури [4, с. 231].

Особливу увагу приділяють ознакам штанцмарки — коли постріл було здійснено впритул, порохові гази пробивають шкіру, викликають її обвуглення, синюшність, а метал ствола залишає характерний слід на тілі.

Наступним етапом є детальний огляд, який охоплює аналіз ложа трупа — місця, на якому він лежить. Це дозволяє визначити, чи настала смерть у даному місці, чи тіло було переміщене. Наприклад, якщо труп був щойно покладений на сніг — той не встигне розтанути, або трава залишиться свіжою. Також досліджуються речі поруч із тілом — гільзи, які могли закотитися в траву або під предмети, сліди волочіння, натільний та зовнішній одяг.

Звертають увагу на виявлення тілесних ушкоджень, які в подальшому підлягають детальному судово-медичному дослідженню. Важливо описати вік, стать, тілобудову, одяг, вміст кишень, прикмети, що дозволяють встановити особу померлого. У разі забруднення обличчя допускається здійснення «туалету трупа» — очищення обличчя для можливості ідентифікації.

Таким чином, грамотно і професійно проведений огляд трупа забезпечує надзвичайно важливу слідову інформацію, яка в подальшому дозволяє не лише ідентифікувати потерпілого, а й відновити механізм злочину та встановити винну особу [5, с. 33].

Підсумовуючи вищевикладене, огляд місця події є ключовою слідчою дією, що закладає основу для всього подальшого кримінального провадження. Саме під час цього етапу здобувається велика кількість доказової інформації, яка має вирішальне значення для встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення. Вилучена під час огляду слідова інформація (сліди рук, ніг, крові, гільзи, знаряддя злочину, цифрові сліди тощо) є об'єктивною, наочною та матеріальною формою відображення злочинної діяльності, що дозволяє не лише реконструювати подію, але й ідентифікувати винну особу. Ефективність використання слідової інформації у процесі доказування залежить від правильності її виявлення, фіксації, вилучення та зберігання, що вимагає високої професійної підготовки слідчого, дотримання процесуальних норм і застосування криміналістичних методик. Недбале або неповне проведення огляду місця події може призвести до втрати цінних доказів, що унеможливить повне та об'єктивне розслідування, а також поставить під сумнів обґрунтованість обвинувачення.

Отже, слідова інформація, здобута під час огляду місця події, відіграє ключову роль у доказуванні вини особи та повинна розглядатися як одна з основних складових об'єктивного і справедливого кримінального процесу.

References

1. Kryminalistyka : pidruch. / V. Yu. Shepitko, V. O. Konovalova, V. A. Zhuravel [ta in.]: za red. V. Yu. Shepitka. 5-te vyd., pererobl. ta dopovn. K. : In Yure, 2016. 640 s.

2. Kryminalistyka: pidruchnyk: u 2 t. T. 1 / [A.F. Volobuiev, M.V. Danshyn, A.V. Ishchenko ta in.]; za zah. red. A.F. Volobuieva, R.L. Stepaniuka, V.O. Maliarovoi; MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 2018. 384 s.
3. Korniienko V., Savchuk, T. Taktychni osoblyvosti provedennia ohliadu mistisia podii v umovakh vedennia boiovykh dii. Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy, 29(2), 2023. S. 167–179.
4. Lazebnyi, A. M., Bychok, T. P. Ohliad mistisia podii (pravovi, orhanizatsiini ta tekhniko-kryminalistychni problemy). Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka). 2018. S. - 228-236.
5. Chaplynskyi K. O. Taktyka provedennia okremykh slidchykh dii. Monohrafiia. Dnipropetrovsk. 2016. 416 s.

DOI 10.34132/mspc2025.01.11.09

Alina Doniy
Andrii Levytskyi

THE IMPORTANCE OF TRACE EVIDENCE COLLECTED DURING CRIME SCENE EXAMINATION IN PROVING A PERSON'S GUILT

The article explores the significance of trace evidence collected during crime scene examination in the process of proving a person's guilt in criminal proceedings. It highlights procedural and forensic aspects of conducting the examination, the role of collected traces in forming the evidentiary base, and their functions — identification, informational, and accusatory. The paper emphasizes the importance of professional execution of the examination for effective truth-finding in criminal cases.

Keywords: trace evidence, crime scene examination, evidence, criminal proceedings, proving guilt, forensics, proving guilt.

Відомості про автора / Information about the Author

Доній Аліна Андріївна, студентка 4 курсу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна, email: alinadoniy@gmail.com

Doniy Alina Andriivna, 4th-year student of the Faculty of Law, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine, email: alinadoniy@gmail.com

Андрій Левицький, канд. юрид. наук, старший викладач кафедри цивільного та кримінального права і процесу, ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв; начальник управління криміналістичного забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України, полковник поліції, м. Миколаїв, Україна. E-mail: levichkiy@ukr.net

Andrii Levytskyi, Candidate of Law, Senior Lecturer at the Department of Civil and Criminal Law and Procedure, Petro Mohyla National University of Mykolaiv; Head of the Criminalistics Department of the Main Investigation Department of the National Police of Ukraine, Police Colonel, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: levichkiy@ukr.net

© А. Доній, А. Левицький
22.05.2025.

Стаття отримана редакцією

